

БЕЛЕШКЕ

МЕСТО ЦИВИЛНОГ КОДЕКСА У СИСТЕМУ НАШЕГ ПРАВА. Саветовање одржано 7, 8 и 9 маја 1969. године у Београду.

Институт за упоредно право, настављајући корисну активност позивања теорије и праксе Саветовањима о актуелним питањима нашег правног система, организовао је почетком маја ове године, саветовање са темом „Место Цивилног кодекса у систему нашег права”. Комисија за Цивилни кодекс Савезне скупштине већ дуже времена разматра основне поставке које у ову област треба да унесу промене које су карактеристичне за нове односе у нашој земљи. Саветовање треба да послужи као помоћ Комисији нарочито у расветљавању питања која су још недовољно јасна и неразрабена у нашој правној теорији. Скуп еминентних стручњака је разматрао многе проблеме и допринео разјашњавању многих спорних питања.

Реферати спремљени пре овог саветовања, благовремено умножени и достављени свим учесницима, тако да није било потребно да се на саветовању износе ни кратки изводи, могли би се поделити на следеће групе:

1. Проблеми кодификације грађанског права:

Проф. др Михаило Константиновић: Унификација грађанског и привредног права;

Проф. др Борислав Т. Благојевић: Нека општа питања досадашњих кодификација грађанског (и трговачког) права;

Проф. др Леон Гершковић: Цивилноправни институти као израз друштвено-економских односа;

Проф. др Мартин Ведриш: Цивилни кодекс као израз наших друштвених односа;

Проф. др Живомир С. Борђевић: Грађански законик као одраз наших друштвених односа;

Др Милан Бркић: Садржина и систематика Цивилног кодекса;

Др Врета Круљ: Место и карактер уводног дела Грађанског законика.

2. Стварна права у правном систему СФРЈ:

Проф. др Алојз Финжгар: Примена института стварног права на друштвену својину;

Проф. др Андрија Гамс: Неки проблеми у вези са кодификацијом стварног права;

Проф. др Димитар Поп-Георгијев и доц. др Стеван Георгијевски: О основним стварним правима на објектима друштвене својине;

Миодраг Орлић: Право својине појединца у правном систему СФРЈ.

3. Улога републичког законодавства у регулисању цивилноправних односа:

Проф. др Борислав Т. Благојевић: Републичко законодавство и регулисање цивилноправних односа — с освртом на значај наше досадашње судске праксе у решавању овог питања.

4. Разграничење материје Цивилног кодекса и посебни закони:

Проф. др Владимир Капор: Обухватност материје Цивилног кодекса и посебни закони;

Др Никола Балог: Разграничење материје Цивилног кодекса и Кодекса о удруженом раду;

Проф. др Михаило Ступар: Цивилни (имовински) кодекс и Кодекс о породици;

Проф. др Натко Катичић: Међународно приватно право — дио грађанског законика, предмет посебног закона или „додатна материја” појединих закона;

Проф. др Владимир Брајковић: Материја поморског права у односу на Цивилни кодекс;

Проф. др Александар Голдштајн: Цивилни кодекс и вањскотрговински уговори;

Др Марија Тороман: Упоредни преглед садржине (нових и најзначајнијих) грађанских и трговачких законика у свету.

Допуну рефератима и помоћ учесницима због сагледавања истих, или бар сличних, проблема са којима су се сретали стручњаци у другим земљама приликом кодификације грађанског права, претстављају преводи следећа три чланка:

František Zouli: Нови грађански законик Чехословачке и дискусија о његовом нацрту (Staat und Recht, 1964, br. 8, str. 1425—1441);

Hans Ranke: О неким питањима концепције и методологије грађанског законодавства (Staat und Recht, 1964, br. 12, str. 2087—2099);

Roger Hönin: Техника реформе француских законика из приватног права Revue internationale de droit comparé, 1956, br. 1, str. 9—27).

Професор др Борислав Благојевић, директор Института за упоредно право истакао је, отварајући саветовање, да је један од најважнијих зада-

така учесника „у припремању ставова или изражених мишљења или формулисању, колико је то могуће, јединственог, ако не јединственог, онда са евентуалним алтернативама мишљења о извесним најзначајнијим питањима, што би омогућило Савезној скупштини да донесе коначну одлуку о приступању раду на Цивилном кодексу, као и обиму, начину, темпу, подељености или целовитости обављања питања у једном максимално могућем догледном времену, имајући у виду да је иначе ово питање као предмет нашег интересовања, нас, правника, на дневном реду скоро двадесет година, а да још увек, осим појединачних, парцијалних делова, нисмо дошли до извесних текстова који би нас задовољили”. Предлажући да се дискусијом обухвате све оне области које су повезане са израдом Цивилног кодекса, председавајући је напоменуо да питања о којима треба да буде речи, а која је он припремио и ставио на увид учесницима, могу да послуже као оквир за рад.

Предложена, питања прецизно формулисана у поднетом предлогу проф. Благојевић је поделио на три групе: 1. Уводна, начелна питања; 2. Место, садржина, материја имовинског права која би требало да буде обухваћена Цивилним кодексом и 3. Разграничење материје Цивилног кодекса од материја које ће бити обухваћене другим кодексима.

Др Леон Гершкович је поздравио учеснике саветовања у име Законодавно-правне комисије и Комисије Савезне скупштине за Цивилни кодекс, захвалио се Институту за упоредно право што се прихватио овог тешког задатка, надајући се да ће се ова сарадња и даље наставити и бити врло корисна, ангажујући стручњаке у раду законодавних тела.

Сарадња стручњака и њихова сагласност у појединим питањима је неопходна нарочито ако се има у виду да предстоји једна општа ревизија савезног законодавства јер има много недостатака због неусаглашености са Уставом од 1965. године. „За наш правни систем чини ми се да је питање Цивилног кодекса једно од кључних питања нашег целокупног правног система”, истакао је др Гершкович. „Суштина нашега Цивилног кодекса је то да ми нађемо правни израз наших основних друштвено-економских односа и да те правне институте друштвено-економских односа поставимо тако да би то била база за све друштвено-економске односе како у производњи, промјету, распојели и у свим аспектима материјалне основе нашега друштва”.

Академик др Милан Бартош, истичући потребу доношења Цивилног кодекса, образложио је то речима: „Хаос у нашем правном животу је и наслебен а и делимично је дошао из тога што, смо с једне стране, имали врло брзи друштвени развој а, с друге стране, правни систем је каснио за тим развојем и врло тешко се ослобађао од онога што је наслебено”. Доста је времена прошло и сада су се већ прилично искристалисале одређене идеје, али треба бити врло обазрив и не окаменити их стварајући од њих начела која ће се врло тешко мењати. Приликом израде Цивилног кодекса, такође, треба водити рачуна о потреби унификације са међународним прописима, где они постоје.

Др Драгољуб Стојановић, професор Правно-економског факултета у Нишу, сматра да је неопходно потребно убрзати рад на доношењу Ци-

вилног кодекса јер је боље и мењати га, ако се за то укаже потреба, него и даље бити без њега.

Проф. др Стојан Претнар је указао на чињеницу да и у социјализму постоје робно-новчани односи и да се, због тога, мора водити рачуна и о специфичности ових односа посебно у области трговачког права. То су разлози који, поред потребе за интернационализацијом у овој области, морају имати ослонца и на раније законодавство.

Никола Срзентић, судија уставног суда Југославије, је, наводећи примере из наше законодавне праксе, нарочито нагласио да је неопходно потребно дискутовати о основама Цивилног кодекса јер, „свака реформа законодавства, која би се вршила без једног јасног погледа на цело питање, тј. без једне одређене концепције Цивилног кодекса, таква ревизија законодавства довела би нас и доводи нас у пракси до оних неуједначности и неусклађености појединих закона”. Последице ове неусклађености су различита решења која стварају правну нестабилност и које би, свакако, требало избећи.

Проф. др Андрија Гамс је указао на опасности које могу произаћи уколико се приступи кодификацији пре него што се у потпуности, на научној основи, није расчистило са основним поставкама, а проф. др Димитар Поп-Георгијев је изразио мишљење да је неопходно да наш грађански законик буде одраз наше стварности и да се са доношењем Цивилног кодекса закаснило јер на њега треба да се ослањају и друге закони који су повезани са њим.

Проф. др Владимир Јовановић се слаже да је дошао тренутак подесан за доношење Цивилног кодекса, али у погледу садржаја би требало извојити материју коју, по својој природи, пре обухвата уставно него грађанско право. У првом реду овде се мисли на право радника на плодове његовог рада које би требало регулисати Кодексом о удруженом раду а у оквиру Цивилног кодекса само ако се односе на имовинске односе.

Др Леон Гершкович сматра да имовински односи нису основа од које треба поћи јер, „наш правни промет се не заснива на присвајању ствари, него на томе да је радна организација плодове свога рада ставила у промет и на основу тога промета остварује одређена средства о којима она одлучује”.

Другог дана саветовања др Рудолф Леградић проф. Економског факултета у Београду изнео је становиште да су сазрели и економски услови за стварање Цивилног кодекса, мада је још увек врло добро да врховни судови стварају цивилно право, јер је то најбољи начин повезивања теорије и праксе. У детаљном излагању о специфичности робне привреде која је различита од свог класичног облика и која носи све карактеристике социјализма. У производњи постоји квазисвојина друштвених средстава за производњу, док у области потрошње постоји лична својина.

Проф. др Алојз Финжгар је указао у свом излагању да су најтачније оне констатације које указују на специфичност економских односа у нашој земљи а који су потпуно различити од односа у капитализму, али нису ни потпуно исти са онима у другим социјалистичким земљама. Међутим, због обимности материје које треба да уђе у Цивилни кодекс, нај-

подесније би било у Кодексу удруженог рада регулисати, и то најшире, каква права има радник у радној организацији и какав је положај радних организација у нашој земљи.

Проф. др Јаков Радишић је подвукао да није чудно што Цивилни кодекс није раније донет; пошто је трајнијег карактера од осталих закона требало је сачекати да се многе ствари искристалишу. Приликом одлучивања шта треба да буде обухваћено Цивилним кодексом треба првенствено водити рачуна о материји а не о другим, често формалним, елементима.

Др Александар Голдштајн професор правног факултета у Загребу, залагао се за хитно доношење закона о облигацијама и то не чекајући Цивилни кодекс. Правна сигурност то захтева, утолико пре што се од наших судова не може очекивати она смелост и самосталност код одлучивања каква би била потребна.

Др Милан Бркић је, пак, сматрао да је дошао тренутак за стварање Цивилног кодекса. Ако би се чекало да се сва питања искристалишу и теоријски разреде, нарочито сада, у општој динамици наше земље, вероватно никад не бисмо могли да се одлучимо да обавимо овај посао. Међутим, у погледу обима материје која треба да уђе у Цивилни кодекс не слаже се да се односи радника издвајају у посебан кодекс.

Др Никола Балог је своје излагање, углавном, посветио анализи појма својине у социјалистичком друштву. Поред тога сматра да треба врло обазриво поступити приликом доношења закона о облигацијама јер, прети опасност да овај закон, ако буде донет пре Цивилног кодекса, обухвати и материју из општег дела. Укључивање у међународну поделу рада захтева од наше земље да се приликом кодификације дају јасни појмови који су јасни не само нама, већ и целом свету.

Проф. др Владимир Јовановић је, говорећи да Цивилни кодекс треба да примени у тој области начела изнета у Уставу и да спроведе у законодавству нашу праксу, истакао је да „наш Цивилни кодекс мора ту нашу уставност да одрази и не може да буде само кодекс који ће да изражава, у својој основи, право на рад као основни законско-правни однос, него, исто тако, има да изрази оне одребене својинске односе који постоје и на бази друштвене својине и да их прецизира као имовинско-правна овлашћења, и да утврди тачно која би се овлашћења донела у томе на основу основних средстава, нашта радне организације и радни људи не могу да утичу”.

Проф. др Натко Катичић је изразио становиште да треба приступити кодификацији одмах јер је то дуг и одговоран посао и да, када се једанпут почне, има наде да ће се и завршити. У Цивилни кодекс треба да уђе оно што је трајно, или бар оно што се сада сматра да ће бити трајно, док би посебне области требало да уђу у појединачне законе. За међународно приватно право основни проблем је да ли ће се кодифицирати у једном закону, или ће то бити додатна материја уз поједине области. Др Катичић се залагао за посебну кодификацију јер се само тако може добити свеобухватност начела, док је друго решење сасвим практицистичко и недовољно научно.

Проф. др Андрија Гамс је истакао да није дошло време за потпуну кодификацију ако то треба да буде једна оригинална кодификација, која ће код нас да обухвати нове односе самоуправљања, изражене кроз цивилно право, а ако то треба да буде помоћ судовима, онда је заиста тренутак да се приступи кодификацији.

Проф. др Мартин Ведриш сматра да се не могу доносити поједини делови Цивилног кодекса док се не донесу уводне одредбе на које ће поставити основне принципе и тек на тај начин ће се многе ствари разјаснити, а проф. др Владимир Капор је нагласио да постоји практична потреба за Цивилним кодексом и да би било најподесније да се донесу појединачни закони који би, применом у пракси, показали шта је трајно а шта није, тако да би, оне трајне вредности послужиле као основа Цивилног кодекса.

Проф. др Михаило Јездић се сложио са осталим учесницима овог саветовања да је време да се донесе Цивилни кодекс али сматра да ће се тек приликом израде моћи да одреди шта ће ући у посебне законе. Одредбе из области међународног приватног права не треба убацивати по сваку цену у Цивилни кодекс јер би то значило „ставити закон у закон”.

Др Марко Калоџера, адвокат из Загреба, се, као практичар, енергично залагао за убрзани рад на кодификацији који ће створити правну сигурност, а баш због те практичности не треба одлагати доношење закона о облигацијама.

Трећи дан саветовања, углавном, је био посвећен питањима које области треба да буду обухваћене Цивилним кодексом а које посебним законима.

Др Иван Буклеша се у својој речи залагао за доношење заједничког грађанског и привредног кодекса и да се „односи између привредних организација узму као темељни и да се на тој основи ради грађански законик”. Посебну пажњу би требало обратити на законско регулисање нових уговора јер су баш у тој области највећа колебања.

Проф. др Ана Прокоп, која није могла да присуствује саветовању, писменим путем је упутила скупу своје мишљење о материји која треба да уђе у Породични законик а не у Цивилни кодекс, пошто породично право регулише личне односе, посебно се залажући да имовинско-правни односи чланова породице и издржавање треба да буду у оквиру породичног законодавства.

Проф. др Војислав Бакић се такође залагао за што хитнију кодификацију грађанског права јер је неопходна због правне сигурности. Породичноправне односе треба регулисати једним посебним законом и њиме обухватити и све имовинске односе који проистичу из породичних односа, као и колизионе норме из ове области.

Др Леон Гершковић је допунио своја ранија излагања истичући да је сада најважније сложити се у формулацији основних принципа који би изразили друштвено-економске односе јер је то основна карактеристика промена у нашој земљи. Сада је тренутак да се наша пракса измени као и концепције класичних одредаба Цивилног кодекса.

Председавајући проф. др Борислав Благојевић је констатовао да у основи између учесника постоји сагласност. Најважније је спровести кроз законодавне норме оно што већ постоји у пракси и што је Уставом загарантовано. Уколико се укаже потреба за измену Цивилног кодекса, што ће се вероватно и десити, јер то захтева динамика наше стварности, боље је мењати постојеће одредбе него их уопште немати.

Проф. др Војислав Спајић је истакао да су стварна права и данас основа Цивилног кодекса, али да се морају посматрати на један нови начин. Уводне одредбе су неопходне, али то треба да буде општи део који би помогао схватању нових институција. Специфичност ауторског права и индустријске својине захтева посебно регулисање, док одредбе међународног приватног права не треба регулисати у посебном закону јер су то грађанско-правни односи са елементом иностраности.

Др Јосип Глобелник је напоменуо да се он првенствено бави уставним правом и да зато и рад на Цивилном кодексу посматра из тог угла. Основа имовинских односа у социјализму треба да буде право радника на плодове рада. Уколико се створи Цивилни кодекс који би обухватио сву материју онако како су излагали учесници саветовања, мењао би се основни уставни режим; па би требало обезбедити овлашћење републикама да регулишу поједине односе различито од савезног закона.

Др Звоне Рихтман сматра да не можемо бити незадовољни радом наших судова. Судови су водили рачуна о нашој стварности и многа решења која је донела пракса могу бити основа за стварање новог права.

Др Врлета Круљ је напоменуо да се сваки законодавац труди да приликом кодификације што више води рачуна о стварним односима. Међутим, то је тешко остварити јер је живот динамичнији од правних норми. Рад на Цивилном кодексу захтева дужи период а закон о облигацијама је неопходан. Ако постоје тешкоће да се донесе Цивилни кодекс треба донети закон о облигацијама. Уколико би се закон о облигацијама донео одмах неопходно је унети у њега и опште одредбе. Др Јосип Студин је, пак, сматрао да би, првенствено, требало решити основне дилеме и донети опште одредбе па тек онда приступити изради парцијалних закона.

Проф. др Карол Дјетвај се слаже да је општи део неопходан јер он треба да унесе норме које су се искристалисале из наше друштвене стварности. Он треба да истакне принципе уставности, мада не треба инсистирати на новаторству.

Проф. др Алојз Финжгар истиче да питање друштвене својине није само економска и политичка, већ и правна категорија, јер је „друштвена својина индивидуално присвајање резултата удруженог рада“. Др Финжгар мисли да је „срж цивилног права не право на рад, не рад, него право на личну својину, право на предмете потрошње“.

Поново узимајући реч, Проф. др Димитар Поп-Георгијев се сложио са учесницима саветовања који сматрају да је грађанско право најнепосреднија правна наградна над основним економским односима у друштву у коме постоји робна производња, а проф. др Борислав Благојевић је допунио своја ранија излагања објашњењем да „изгледа да постоји са-

гласност да је могуће регулисати имовинско право, односно имовинска права која припадају радним организацијама, без обзира на сва различита схватања", док је проф. др Рудолф Аеградић поново истакао да се у нашој правној науци мора првенствено поћи од наших друштвено-економских односа.

Проф. др Никола Воргић напомиње да су се сви учесници сложили да треба хитно приступити кодификацији цивилног права. Једини је проблем како ће се наша друштвена стварност уклопити у законске форме.

Мр. Миодраг Орлић је указао да повезаност економије и права неоспорно постоји, али то није тако битно. Међутим, главно размислажење постоји када се дискутује о основном својинском праву појединца, о личној и приватној својини, о дилеми да ли у нашем правном систему треба да постоји посебно право личне својине и посебно право приватне својине. На крају саветовања председавајући проф. др Борислав Благојевић известио је учеснике да је предвиђено саветовање о закону о облигацијама на коме ће се посебно дискутовати о питању такозваних стварних права присвајања или права својине.

Ангел Клисински, секретар комисије, обавестио је присутне о даљој организацији рада на Цивилном кодексу, који треба да се убрза и због праксе. Најпогодније је да се уз Комисију за израду Цивилног кодекса образује већи број група стручњака и стручно-методолошки центар.

Заключујући саветовање, председавајући др Борислав Благојевић истакао је значај једног оваквог састанка на коме су стручњаци имали прилике да измене мишљења. Различити ставови, за које се у току самог саветовања показало да нису тако различити, мишљења изнета у рефератима и дискусији која су помогла да се многе ствари разјасне указују да ће материјали са овог саветовања бити врло корисни Комисији за израду Цивилног кодекса. Основне констатације учесника саветовања: да је дошло време да се енергично и убрзано приступи изради Цивилног кодекса, посебно формулисању уводног дела, да је доношење закона о облигацијама неопходност нарочито за привредни живот наше земље, да сем Цивилног кодекса треба приступити кодификацији и ревизији закона из других области и још многе друге, биће путоказ за даљи рад на пољу усавршавања нашег законодавства и његовог усаглашавања не само са Уставом већ и са нашом стварношћу.

Захваљујући Савезној скупштини, која је омогућила ово саветовање, као и свима учесницима и сарадницима, др проф. Благојевић је закључно саветовање следећим речима:

„Мислим да смо показали овим нашим радом да можемо да урадимо далеко више и да сами према себи морамо имати више поверења, па онда очекивати и тражити да и други имају поверења не само у погледу рада него и прихватања онога што будемо формално презентирали. Сви смо овде нешто научили и мислим да је то резултат, заједно са позивом за даљи рад и констатацијом да смо створили бољу атмосферу за даљи рад у овим комисијама и групама”.

Саветовање „Место Цивилног кодекса у систему нашег права”, које је изванредно организовао Институт за упоредно право у вези са радом Комисије за Цивилни кодекс Савезне скупштине, донело је у рефератима (о којима у овом кратком приказу, нажалост, није могло да буде више речи) и дискусији много врло занимљивих и корисних мишљења. Сам ток саветовања је показао да је пут који је изабран — ангажовање научних радника и истакнутих стручњака који ће, изменом мишљења, искристалисати многа питања наше стварности која још нису нашла своју теоријску разраду — потпуно исправан и да ће пружити знатну помоћ Комисији за Цивилни кодекс. Сви учесници су изразили наду да се на овоме неће стати, већ да ће се убрзаним темпом продужити, што је Институт и прихватио и не оклевајући, одмах по завршеном саветовању приступио организацији саветовања „Садржина законика о облигацијама као дела Цивилног кодекса”, као најактуелнијем и најважнијем.

Пратећи рад саветовања, основно осећање које прожима је задовољство због озбиљности и систематичности са којом се у нашој земљи приступа изради и ревизији закона и колико се пажње посвећује усклађивању законодавства токовима савременог живота и врло напредне праксе.

Љиљана Андрић

ХАШКА АКАДЕМИЈА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО. У 1968. Настављајући своју мисију да доприноси развоју међународног права, (1) хашка Академија за међународно право развила је живу делатност и у току 1968. Она се нарочито огледала у организовању традиционалних летњих курсева из међународног јавног и приватног права.

Већ је постала традиција да се први тронедељни период (у току месеца јула) посвећује проблемима међународног приватног, а други период (од краја јула до средине августа) проблемима међународног јавног права. То има своје предности јер окупља слушаоце који се интересују углавном за исте или сличне области, те је дискусија на семинарима знатно продубљенија него када се набу на окупу и они који се не интересују за питања на дневном реду. Интересовање за предавања и семинаре зависи не само од предавача већ и од питања о којима се расправља. Зато се Академија труди да се предавања држе из актуелних проблема. То важи како за јавно тако и за приватно право.

Поред уобичајеног општег курса, који је овог пута држао А.А. Ehrenzweig, професор Колумбија универзитета (САД), курсеви из међународног приватног права односили су се углавном на нека питања правног регулисања међународних економских односа. Тако је професор Ј. Е. Gawcett, из Оксфорда, говорио о трговини и финансијама и међународном праву; професор Ј. Seidl-Hohenveldern, из Келна, о утицају међународног јавног права на правила о сукобу закона у материји трговачких друштава; Н. G. Angelo, из Калифорније, о вишенационалним трговачким друштвима, а професор М. Giuliano, из Милана, о правним видовима ме-

(1) О раду Академије било је повремено помена и на страницама „Анала”. Вид. бр. 3-4/1953, стр. 509-512; 3-4/1963, стр. 574; 4/1964, стр. 495-497.

Бувладине сарадње у области размене и међународних плаћања. Ван ових оквира била су предавања А. F. Schnitzer-а (Женева) о швајцарским уговорима из међународног приватног права, и R. Bistrickog, професора Карловог универзитета у Прагу, о кодификацији међународног приватног права у Чехословачкој.

То исто важи и за предавања из међународног јавног права. И она су била посвећена главним проблемима нашега времена. То се може рећи и за општи курс, који је држао R. Мопасо, професор универзитета у Риму, посвећен великим делом улози међународних организација у стварању и примени међународног права. За скоро све курсеве би се могло рећи да су били на неки начин везани за постојање и делатност међународних организација. То у првом реду важи за курс D. Bindshedler, професора Института за високе међународне студије у Женеви, о решавању спорова поводом тумачења или примене статута међународних организација, што свакако представља једно од најважнијих, али истовремено и најмање проучаваних питања из богате делатности међународних организација. Исто би се могло рећи и за курс који је држао С.—А. Colliard, професор факултета правних и економских наука у Паризу, о развоју и новим видовима правног регулисања међународних река. Не треба заборавити да су прве међународне организације створене ради управљања међународним рекама, али у овој области још не постоји јединствена нити пак регионална организација или специјализована установа. Са вештином која се ретко среће, проф. Colliard је повезивао прошлост и садашњост, указујући нарочито на нове видове искоришћавања вода међународних река, као и на проблеме који се јављају у њиховом правном регулисању. У том погледу је често наводио уговоре Југославије као пример за углед.

Решавања спорова у оквиру међународних организација тичала су се и предавања која су држали F. Егтасога, професор бечког универзитета, и N. Valticos, шеф законодавног одељења Међународног бироа рада, иако су била више посвећена међународној заштити људских права, што је разумљиво у Међународној години људских права. Професор Ермаџора је говорио о људским правима и искључивој надлежности држава, а N. Valticos о међународној контроли над спровођењем у живот међународних конвенција рада, при чему су се обојица трудили да ставе нагласак на новију праксу.

Можда је понајвише примера из прошлости и садашњости наводио O. Lissitzup, професор Колумбија универзитета (САД), у веома сажетом предавању о територијалним заједницама које нису независне државе као странама међународних уговора, значајном не само за оне који проучавају настанак независних држава већ и за оне који се баве проблемима сложених држава. Оба су питања и данас актуелна.

Да традиција не буде изневерена, и овога пута је била на дневном реду једна историјска тема. Професор Универзитета у Сиднеју Н. Alexandrowicz говорио је о афро-азијском свету у светлости правила међународног права, покушавајући да докаже да су афро-азијски народи пре колонизације имали обележја субјеката међународног права.

Разумљиво је што су ова питања побудила велико интересовање слушалаца, што се најбоље видело на семинарима. По правилу они су трајали

знатно дуже него што је било предвиђено и прекидани су тек када пре-морени предаваоци више нису били у стању да нормално обављају свој посао.

Новину у раду Академије представљају и практични радови. Слушаоци добровољно раде у групи са говорним француским или енглеским језиком, којима руководе млађи наставници. Поједина питања међународног права обрађују се искључиво на основу документације, укључујући ту и судску праксу.

Актуелна питања обрађивана су и у Истраживачком центру, који са успехом ради већ неколико година. Овога пута су обрађивана питања међународног уговорног права, којима су посвећене и дипломатске конференције, сазване од Уједињених нација за 1968. и 1969. у Бечу.

Поред тога учесницима стоји на располагању богата Библиотека Палате мира, а сама Академија, поред стипендија за известан број слушалаца и рад у Истраживачком центру, даје и тромесечне стипендије за завршетак докторских дисертација.

Није потребно истицати колико је корисно присуствовање помену-тим курсевима, не само ради личног усавршавања појединаца. Реч је о широким могућностима за размену идеја. Мора се истаћи да се како предавања тако и расправе на семинарима одвијају у духу трпељивости и поштовања туђег мишљења. Зато семинари представљају и погодну трибину за изношење сопствених ставова, што треба користити више него до сада.

М. Б. Милојезић